

Оксана Карашук,

мол. наук. співроб., аспірант,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Київ, Україна

МОНІТОРИНГ ВІДКРИТИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ІМІДЖУ КРАЇНИ

У статті аналізуються електронні зарубіжні засоби масової інформації щодо оцінки іміджу й становища України на основі інформаційно-аналітичної діяльності над проектом «Україна у фокусі іноземних ЗМІ». Зазначено, що проект дає можливість визначити коло питань, що є актуальними чи, навпаки, малоцікаві користувачу інформації. Доведено, що сучасна Україна розташована в центрі не лише регіональних засобів масової комунікації, а й у центрі іноземних засобів масової комунікації, про що свідчить зростання кількості статей в іноземних виданнях.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, зарубіжні ЗМІ, інформація, бібліотека, аналітичні матеріали.

Нині важко уявити будь-яку країну, яка існує поза межами світового співтовариства. Політичне, економічне, культурно-інформаційне, а також наукове – це тільки невелике коло інтересів, яке спонукає країни до їх об'єднань. Таке об'єднання обумовлює зацікавленість обох сторін, тобто залежить не тільки від прагнення конкретної країни стати, наприклад, частиною розвинутої культурної Європи, а ще й потрібна готовність європейських країн бачити її поруч із собою у своєму складі.

Україна сьогодні малоприваблива для світу як у політичному, так і економічному й соціально-культурному плані. Тут треба зазначити, що зовнішньополітичний імідж нашої країни недостатньо високий. Можна погодитись із думкою А. Федорчука стосовно того, що Україну на цей час не сприймають у світі як впливову, правову, демократичну, соціальну державу, з якою треба рахуватися і у яку треба інвестувати. Проблем додає відсутність належної оцінки іміджу нашої країни у світі, що, у свою чергу, стає додатковим фактором безсистемності заходів керівників України на міжнародній арені.

Моніторинг відкритих джерел інформації і насамперед засобів масової інформації (ЗМІ) є сьогодні найкращим засобом оцінювання репутації та образу суспільства будь-якої країни. Тому дослідження інформаційно-аналітичної роботи над зарубіжними ЗМІ є досить актуальним і важливим на сьогодні.

Дослідження інформаційного суспільства започатковано ще в працях Д. Белла, М. Кастельса, М. Тоффлера, І. Масуда, К. Хілла. Впливу громадської думки на політиків і суспільство, зокрема виявлення суспільних настроїв через моніторинг ЗМІ, почали вивчати ще в середині минулого століття Г. Алмонд (G. Almond) та у 80-х роках В. Ліпманн (Walter Lippmann). Серед українських авторів, які зробили значний науковий внесок у дослідження інформаційного простору, інформаційної політики, державних комунікацій, інформаційної діяльності органів публічної влади, необхідно зазначити В. Горового, Т. Гранчак, В. Куйбіду, А. Ліпенцева, Є. Нужного, О. Орлова, В. Степанова, В. Троня. Поняття «інформаційно-аналітична діяльність» досліджували такі науковці, як П. Шпиґа, О. Пархоменко, С. Телешун, О. Титаренко та ін. Методику створення інформаційно-аналітичних документів розглядали вітчизняні науковці І. Захарова та Л. Філіпова.

Метою цієї статті є аналіз зарубіжних засобів масової інформації щодо політичного та економічного розвитку України, суспільно-політичних подій, які відбуваються в нашій державі на цьому етапі, у контексті формування інформаційно-аналітичного проекту «Україна у фокусі іноземних ЗМІ».

Об'єктом дослідження стали зарубіжні засоби масової інформації.

У наш час інтенсивний розвиток електронних технологій та Інтернет і все більша присутність у них зростаючої кількості людей протягом останніх років значно посилили їх значення в системі інформаційних обмінів нашого суспільства. Інтернет став одним з найважливіших джерел як оперативної інформації, так і незалежної громадської думки з різних аспектів соціально-політичного, економічного, культурного життя тощо. Саме тому для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень важливим завданням є пошук, аналіз і використання потрібної інформації, яка циркулює в Інтернеті, соціальних мережах, а головне, у зарубіжних ЗМІ (щоб розуміти, який імідж справляє наша країна та як вона виглядає з різних боків) [1].

Саме через це стає актуальною потреба в інформаційно-аналітичній діяльності, яка містить у собі сукупність певних дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб

і держави. Визначимо основні види інформаційної діяльності – це створення, пошук, аналітико-синтетична обробка, використання, поширення та зберігання інформації. Саме інформаційно-аналітична діяльність направлена на якісне та оперативне забезпечення користувачів інформацією відповідно до їхніх потреб.

Як зазначає А. Федорчук, інформаційно-аналітична робота над зарубіжними ЗМІ досить актуальна та визначена такими факторами:

- потребою осмислення сприйняття іміджу України зарубіжними ЗМІ, бо імідж країни впливає на надходження інвестицій, кількість іноземних туристів, ставлення до громадян цієї країни та її продукції й товарів, а також на зовнішню політику інших держав щодо неї;

- важливістю визначення наявного образу України в зарубіжних засобах масової інформації та чинників його формування для подальшого визначення напрямків розвитку країни;

- необхідністю виправлення наявного становища в галузі інформаційної роботи з українською та зарубіжною аудиторією з метою створення позитивного іміджу України на міжнародній арені [2].

Не можна не погодитися з В. Горюховим, який наголошує на тому, що для відстоювання національних інтересів України необхідне також налагодження постійного моніторингу, прогнозування зовнішніх і внутрішніх загроз інформаційної безпеки, вироблення наукової стратегії входження в глобальний простір, інтеграції України в міжнародні телекомунікаційні мережі, освоєння міжнародних стандартів інформаційного обміну та захисту інформації [3].

На сьогодні найбільшим попитом користуються інформаційні продукти, які аналізують політичну ситуацію в суспільстві, резонансні події, економічні проблеми, та, звичайно, важливою є інформація щодо конфлікту на Сході України та кримського конфлікту. Потреба у виробленні інформаційно-аналітичних документів об'єктивно зростає, оскільки саме за їхньою допомогою формуються ефективні управлінські рішення. Коло учасників інформаційно-аналітичного процесу значно розширилось – це не тільки аналітики, а й менеджери, офісні працівники, економісти, працівники органів управління, бібліотечні фахівці, бізнесмени, юристи, журналісти. В. Горюховий та М. Нечай зазначають, що кваліфікаційні вимоги до працівника, який займається інформаційно-аналітичним забезпеченням владних структур, включають досить високий рівень комп'ютерної грамотності, відповідну орієнтацію в актуальних питаннях суспільного життя, уміння оперативно знайти у великих обсягах інформації потрібний матеріал і проаналізувати його, мати здібності до

продуктивного спілкування з людьми різної політичної орієнтації, різних професій, світоглядів тощо [4].

У сучасному суспільстві потреба на замовлення та використання саме аналітичної діяльності постала досить гостро. Це, у свою чергу, зобов'язує створювати нові аналітичні структури, центри служб тощо.

Сучасні бібліотеки, зокрема їхні інформаційно-аналітичні структури, беруть активну участь у формуванні національного інформаційного простору. Такі структури, аналізуючи та використовуючи в інтересах суспільства інформацію з глобального інформаційного простору, здійснюють постійне власне інформаційне виробництво, тим самим значно збільшують потужний інформаційний потенціал самої бібліотеки.

На базі НБУВ нині функціонують такі інформаційні підрозділи, як СІАЗ, НЮБ, ФПУ. Фактично одним з основних напрямів цих підрозділів є саме інформаційно-аналітична діяльність, яка полягає не тільки в інформуванні користувача, а й у виробленні нової синтезованої інформації.

Таким чином, аналітично-прогностичний відділ Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) НБУВ виконує науково-допоміжну роботу, постійно працює з великою кількістю електронних джерел зарубіжних засобів масової інформації. Результатом цієї роботи є інформаційно-аналітичний продукт – проєкт «Україна у фокусі іноземних ЗМІ», який виходить двічі на місяць та виставляється на сайті Центру досліджень соціальних комунікацій НБУВ (СІАЗ, НЮБ, ФПУ) у випусках «Громадська думка про правотворення» (http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=30&Itemid=271) [5].

Основним завданням проєкту «Україна у фокусі іноземних ЗМІ» є дослідження, пов'язані з висвітленням українських подій в іноземних ЗМІ. Крім того, у цьому проєкті надається аналітичний опис результатів, отриманих унаслідок відбору потрібної інформації. На основі цього науковці можуть зробити кількісно-змістовий аналіз електронних матеріалів найбільш рейтингових іноземних ЗМІ. Така інформаційно-аналітична обробка матеріалів дає можливість визначити коло питань, що є актуальними чи, навпаки, малоцікавими користувачу інформації. Більше того, відібрані матеріали систематизуються за країною походження та власне виданням, це, у свою чергу, дає можливість з'ясувати, які країни виявляють інтерес до української тематики в певний період, яка динаміка цього інтересу, які події найбільше зацікавили того чи іншого користувача інформації.

Співробітники аналітично-прогностичного відділу НЮБ, аналізуючи інтернет-матеріали зарубіжних ЗМІ щодо основних суспільно-політичних

та економічних процесів в українському суспільстві, забезпечують насамперед вирішення таких завдань:

- оперативність – Інтернет активізує свою інформаційну функцію, випереджаючи всі інші ЗМІ за оперативністю й швидкістю поширення інформації, тобто в Інтернеті інформація з'являється значно раніше, ніж у друкованих ЗМІ, що дає змогу отримати потрібну інформацію значно раніше;

- отримання достовірної й об'єктивної інформації щодо перебігу цих процесів, зокрема і в регіональному аспекті;

- виявлення суспільно-політичних, соціально-економічних, науково-технічних та інших проблем;

- моніторинг інформаційного простору;

- системний аналіз одержаної інформації;

- забезпечення органів управління, установ і організацій, громадян інформацією, одержаною під час здійснення моніторингу;

- виявлення чинників, що спричиняють суспільно-політичні, економічні й соціальні загрози на сьогодні і в перспективі;

- оцінювання сьогодення;

- прогнозування майбутнього;

- достовірне і якісне викладання результатів дослідження в документі, що завершує роботу. Необхідно стежити за тим, щоб підсумковий документ був написаний на мові, доступній користувачеві інформаційної продукції. При необхідності для досягнення максимального ефекту можна використовувати таблиці й діаграми, мультимедійні презентації [6].

Практика роботи НЮБ НБУВ під час підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів виявила ряд проблем, пов'язаних зі збором, опрацюванням, збереженням і багатофункціональним використанням цих джерел. По-перше, однією з головних проблем, що виникає в процесі роботи в Інтернеті, є пошук серед величезної кількості дописів потрібної аналітику інформації. На сьогодні є кілька інструментаріїв, серед яких автоматичний і ручний моніторинги, що здійснюються за допомогою спеціальних сервісів. Ці сервіси дають змогу вести пошук у глибоких шарах користувацьких дописів. По-друге, для бібліотечних установ ці сервіси є малодоступними через свою вартість, більшість інтернет-видань платні, тому недоступні для опрацювання аналітикам [1]. Саме тому пошук, відбір та аналіз інформації цілком залежить від знань, навичок і компетенції самого аналітика, який повинен під час проведення зовнішнього аналізу повідомлення в зарубіжних ЗМІ насамперед:

– звернути увагу на його актуальність; визначити, наскільки важлива описана подія і як часто про неї згадується в інших ЗМІ, проаналізувавши загальний обсяг повідомлень на зазначену тему;

– оцінити надійність джерела повідомлення (абсолютно надійне, не надто надійне, невизначене тощо);

– необхідно пам'ятати, що зібраної інформації повинно бути достатньо для якісного аналізу тематики, у якій відображено всі істотні сторони проблеми та значущі факти;

– аналіз доступних джерел інформації повинен максимально ефективно інформувати про перебіг основних суспільно-політичних та економічних процесів в Україні й можливі шляхи їх розвитку, сприяти забезпеченню комплексного аналізу суспільно значущих процесів, допомагати у виробленні доцільних і обґрунтованих пропозицій для прийняття рішень щодо здійснення відповідної діяльності на всіх рівнях і в усіх сферах державного управління [7].

Важливим джерелом інформації про суспільне життя в Україні є зарубіжні ЗМІ. Аналіз іноземних публікацій показує, що Україна розташована в центрі не лише регіональних процесів і в центрі регіональної преси, а й у центрі світових геополітичних подій, про що свідчить різке зростання кількості статей в іноземних виданнях, а також зміщення акцентів у цих статтях з певних регіональних проблем нашої держави у бік ролі, місця та проблем її на світовій арені.

Співробітники аналітично-прогностичного відділу НЮБ щоденно аналізують зарубіжні інтернет-матеріали. А саме:

- Польща – три інтернет-ресурси;
- Велика Британія – вісім інтернет-ресурсів;
- ЄС – два інтернет-ресурси;
- Німеччина – п'ять інтернет-ресурсів;
- Іспанія – три інтернет-ресурси;
- США – 11 інтернет-ресурсів;
- Франція – два інтернет-ресурси;
- Канада – один інтернет-ресурс;
- Японія – один інтернет-ресурс;
- Росія – 18 інтернет-ресурсів.

Так, судячи з отриманих електронних матеріалів, у контексті реалізації проекту «Україна у фокусі іноземних ЗМІ» у 2019 р. приблизна кількість оригінальних (неповторюваних) публікацій іноземних ЗМІ становила близько 700–750 у місяць. Як наслідок, співробітникам відділу доводиться опрацьовувати велику кількість інформації, яка потребує постійного

відстеження і відбору з подальшим її аналітичним опрацюванням. Весь отриманий матеріал вноситься до таблиці за певними критеріями, це:

- країна походження матеріалу;
- назва інтернет-ресурсу з електронною адресою головної сторінки;
- дата виходу, назва матеріалу та посилання на інтернет-ресурс;
- теги/ключові слова;
- персоналії;
- соціальні інститути;
- контекст [позитив, негатив, нейтрал, баланс (+/-)];
- зміст публікації;
- інтенції (мета публікації) – роз'яснення, критика, підтримка, звинувачення, аналіз, інформування, прогноз, маніпуляція.

Аналізуючи іноземні видання, що публікують статті про Україну, можна з'ясувати, які медіа формують імідж України у світі, які теми є найбільш цікавими. Наприклад, у травні 2019 р. у західних медіа Україна найчастіше згадується в російському контексті, це близько 74,3% назв матеріалів з усього відібраного матеріалу. Крім того, 18 російських медіа написали більше новин про Україну, ніж 36 інших зарубіжних ЗМІ: 500 проти 250 відповідно.

У фокусі іноземних медіа найбільш резонансними темами в травні 2019 р. стали:

- вибори-2019;
- відносини Україна – РФ;
- законодавство;
- корупція;
- транзит газу.

Також ми з'ясували, яке ставлення мають зарубіжні медіа до нашої країни. На першому місці контекст повідомлень за травень 2019 р. має нейтральну позицію (43%), на другому – негатив (35%), далі – баланс (14%) і позитив лише (8%).

Уся ця інформація відображається в аналітичних висновках та діаграмах:

- діаграма 1. Співвідношення кількості публікацій за країнами (див. рис. 1);
- діаграма 2. Іntenції (мета публікації) (див. рис. 2);
- діаграма 3. Персоналії (див. рис. 3).

Також інформація відображається в таких діаграмах: «Загальна ієрархія тематичних тегів за групою»; «Контекст повідомлень за країнами світу»; «Контекст повідомлень (позитив, негатив, нейтрал, баланс»);

«Іntenція (мета) повідомлень за соціальними інститутами»; «Найбільш згадувані тематичні теги в російських та західних ЗМІ»; «Масштабовані показники тегів, що не мають високих значень»; «Найбільш згадувані тематичні теги в російських та західних ЗМІ (в іншому вигляді діаграми)».

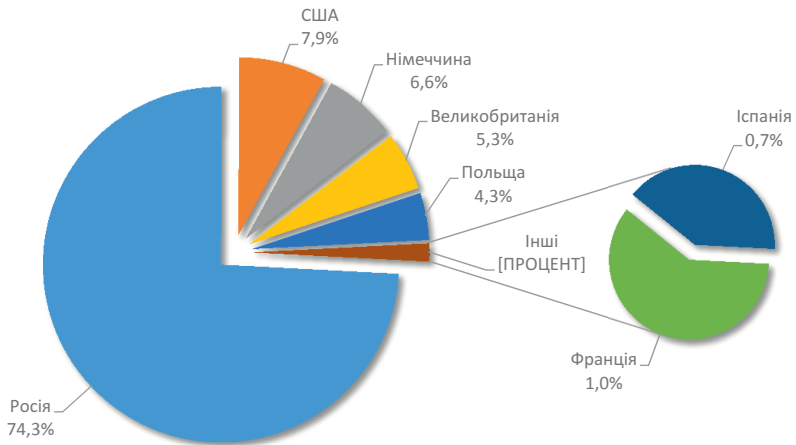

Рис.1. Співвідношення кількості публікацій за країнами

Джерело: Громадська думка про правотворення. 2019. № 10 (175). Трав. С. 24

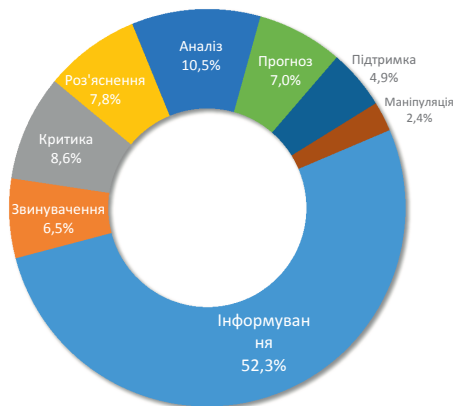

Рис. 2. Іntenції (мета публікації)

Джерело: Громадська думка про правотворення. 2019. № 10 (175). Трав. С. 28

Рис. 3. Персоналії

Джерело: Громадська думка про правотворення. 2019. № 10 (175). Трав. С. 29

Отже, можна погодитись із твердженням О. Саморукової, яка наголошує, що моніторинг інформаційного поля за темою «Україна у фокусі іноземних ЗМІ» узагальнює дані про формування зовнішнього образу країни на сторінках світової преси, що, у свою чергу, є важливою передумовою успіху політичних, соціальних та економічних реформ, оптимізації структури влади й управління. Аналіз зарубіжних публікацій говорить про рівень процесів демократизації в країні та дає можливість коригувати відповідну інформаційну політику.

Також треба зазначити, що моніторинг інформаційного поля за темою «Україна у фокусі іноземних ЗМІ» показує, що відібрані теми співробітниками аналітично-прогностичного відділу НЮБ є інформативними та мають вагоме значення для розуміння становища країни в зарубіжній пресі. Такі підрозділи, як СІАЗ, НЮБ, ФПУ, стали активними учасниками процесу інформвиробництва, що прискорює суспільний прогрес, оскільки орієнтується в актуальних питаннях суспільного життя, у сучасному політичному процесі, економічному тощо [8]. Тому аналітик, який працює з мережевою інформацією, повинен об'єктивно підходити до відбору інфор-

мації під час проведення аналітичної роботи, має опанувати певні знання й навички, методи та прийоми, які допоможуть мінімізувати рівень інформаційного шуму, можливі маніпуляції, а також повинен вміло виокремити потрібну для аналізу інформацію.

Тож можна констатувати, що з огляду на все вищесказане зростає важливість підготовки аналітиків та інформаційних працівників до сучасних вимог у висвітленні зарубіжних новин, необхідно підвищувати їхній фаховий рівень та готовність до глибокого аналізу інформації при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів на базі інформації зарубіжних ЗМІ. Також набуває актуальності питання пошуку інформаційно-аналітичними структурами бібліотек нових форм і методів аналітичного опрацювання інформації.

З огляду на зростаючий інтерес до інтернет-інформації зарубіжних ЗМІ, їх можна вважати важливим джерелом інформації, яке зосереджує в собі як фактологічний, так і оцінювальний матеріал, який потрібен для аналізу суспільно-політичних процесів у країні, а також для визначення та прогнозування подальшого розвитку подій.

Список використаних джерел

1. *Вишнеvsька І.* Особливості використання інформації соціальних мереж в інформаційно-аналітичній діяльності [Електронний ресурс] / І. Вишнеvsька. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/konferenciya/2015/Vushnevsk.pdf>. – Назва з екрана.

2. *Федорчук А. Г.* Особливості процесу відстеження інформаційних потоків про Україну в закордонних мережевих ресурсах [Електронний ресурс] / А. Г. Федорчук. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/konferenciya/2015/Fedorchuk.pdf>. – Назва з екрана.

3. *Горовий В. М.* Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства / В. М. Горовий. – Київ, 2005. – 300 с.

4. *Горовий В.* СІАЗ: обслуговування владних структур [Електронний ресурс] / В. Горовий, М. Нечай. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Table/Ostrog/008>. – Назва з екрана.

5. Громадська думка про правотворення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=30&Itemid=271. – Назва з екрана.

6. *Ворошилов О. В.* Інформаційно-аналітичний чинник у діяльності сучасної бібліотеки [Електронний ресурс] / О. В. Ворошилов. – Режим

доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Voroshnylov.pdf>. – Назва з екрана.

7. Пригорницька О. Особливості аналітичної роботи з регіональними ЗМІ [Електронний ресурс] / О. Пригорницька. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Prugornicka.pdf>. – Назва з екрана.

8. Саморукова О. Інформаційні продукти з моніторингу висвітлення української тематики в зарубіжних медіа [Електронний ресурс] / О. Саморукова. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Samorukova.pdf>. – Назва з екрана.

References

1. Vyshnevskaya, I. Osoblyvosti vykorystannya informatsii sotsialnykh mrezh v informatsiino-analitychnii diialnosti [Features of use of information of social networks in information and analytical activity]. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Vushnevskaya.pdf> [in Ukrainian].

2. Fedorchuk, A. H. Osoblyvosti protsesu vidstezhennia informatsiinykh potokiv pro Ukrainu v zakordonnykh mrezhovykh resursakh [Features of process of tracking of information flows about Ukraine in foreign network resources]. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Fedorchuk.pdf> [in Ukrainian].

3. Horovyi, V. M. (2005). Osoblyvosti rozvytku sotsialnykh informatsiinykh baz suchasnoho ukrainskoho suspilstva [Features of development of social information bases of modern Ukrainian society]. Kyiv [in Ukrainian].

4. Horovyi, V. SIAZ: obsluhovuvannya vladnykh struktur [SIAZ: service of power structures]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/Table/Ostrog/008> [in Ukrainian].

5. Hromadska dumka pro pravotvorennia [Public opinion about law-making]. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=30&Itemid=271 [in Ukrainian].

6. Voroshnylov, O. V. Informatsiino-analitychnyi chynnyk u diialnosti suchasnoi biblioteky [Information and analytical factor in activity of modern library]. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Voroshnylov.pdf> [in Ukrainian].

7. Pryhornytska, O. Osoblyvosti analitychnoi roboty z rehionalnymy ZMI [Features of analytical work with regional media]. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Prugornicka.pdf> [in Ukrainian].

8. Samorukova, O. Informatsiini produkty z monitorynhu vysvitlennia ukrainskoi tematyky v zarubizhnykh media [Information products ukrainian topic in foreign media] [Information products

on monitoring the coverage of the Ukrainian subject in foreign media]. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/2015/Samorukova.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.05.2019.

Oksana Karaschuk,

Junior Research Associate, Ph. D. Student,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2929-3858>

Monitoring of Open Foreign Sources of Information as a Prospective Meaning of the Country's Image Evaluation

The article analyzes electronic foreign media outlets on the assessment of the image and position of Ukraine. It is proved that monitoring of open electronic sources of information today is one of the best ways to assess the reputation and image of society. The need to create information and analytical documents is objectively increasing, as it is through them that effective management decisions are formed. The article states that in the modern society the need for commissioning and the use of analytical activity itself is quite acute. This, in turn, obliges to create new analytical structures, subdivisions. Analysis of the project «Ukraine in the Focus of Foreign Media» allows to determine the range of issues that are relevant or vice versa, are not interesting to the consumer of information, and which countries are most interested in the topic of Ukraine in their publications. Some problems were identified during the preparation of analytical materials. It is proved that today Ukraine is at the center of not only regional mass media, but also in the center of foreign mass media, as evidenced by the increase in the number of articles in foreign publications.

Keywords: information-analytical activity, foreign media, information, library, analytical materials.